

LXII. ARAUEN TESTU OSOA

151

ESPAINIA-FRANTZIETAKO ESKUALDEEN IZENAK

Espainiako eta Frantziako gaur egungo eskualde geografiko, historiko, ekonomiko edo administratiboak, oro har, jatorrizko hizkuntzan bezala idaztekoak dira euskaraz (gaztelaniaz, frantsesez, katalanez, galegoz, okzitanieraz...), hau da, ez dira euskal exonimoak. Beraz, leku-izen horiek euskaraz aipatzean, ez da grafia-egokitzapenik egiten. Adibideak: *Beaujolais*, *Cognac*, *Sobrarbe*, *Ribagorza*.

Hauk dira salbuespenak, hau da, euskarazko berezko izena dute:

- *Jazetania* (gaztelaniaz, *Jacetania*), erromatarren garaiko toponimoa baita.
- *Bearno/Biarno* (frantsesez, *Béarn*; okzitanieraz, *Bearn* edo *Biarn*), 149. arauan (*Euskal Herri inguruko exonimoak*) arautua.
- *Bigorra* (frantsesez *Bigorre*, okzitanieraz *Bigòrra*, katalanez *Bigorra*, aragoieraz *Bigorra*; gaztelaniaz *Bigorra*; latinez, bada *Civitas Bigorra* toponimoa ere; eta *Bigorra* erabiltzen da gaur egun euskarazko zenbait komunikabide, entziklopedia eta liburutan ere).

Badira, halaber, lehendik araututa dauden zenbait eskualde-izen, hau da, Espainiako edo Frantziako estatuetako gaur egungo banaketa administratibo nagusiaren parte ere badirenak eta, ondorioz, 32. arauan (*Espainiako Erresumako autonomia-erkidegoen, probintzien eta probintzia-heriburuen izenak*) eta 36. arauan (*Frantziako Errepublikako eskualde-, departamendu- eta hiriburu-izenak*) euskal exonimo gisa ageri direnak. Hona hemen:

- *Andaluzia*, *Asturietako Printzerria* (izen historiko gisa erabil daiteke), *Aragoi*, *Errioxa*, *Extremadura*, *Galizia*, *Gaztela*, *Katalunia*, *Mantxa*, *Valentzia*.
- *Alsazia*, *Akitania*, *Ardenak*, *Auvernia*, *Normandia*, *Borgoina / Burgundia* (izen historiko gisa erabil daiteke), *Bretainia*, *Dordoina*, *Girona*, *Landak/Landes*, *Lorrena*, *Okzitanian*, *Pikardia*, *Proventza* (izen historiko gisa erabil daiteke), *Rossello* (izen historiko gisa erabil daiteke), *Savoia*.

Euskal Herriko mugetan edo mugetatik hurbil kokaturik daudela eta (hala nola *Bureba* edo *Bigorra*) edo sozioekonomian, turismoan, gastronomian, kirolean edo beste arloren batean duten garrantzia dela eta, nahiz eta batzuek gaur egun izaera administratiborik ere ez izan, maiz agertzen dira horrelako eskualde-izenak komunikabideetan, merkataritza- eta turismo-arloetako idazkietan, baita eskola-liburuetan ere. Horregatik, komeni da irizpide orokor batzuk ematea, euskaraz eskualde horien izenak idaztean kontuan hartu beharrekoak. Irizpide horiek finkatzeko eta euskal exonimoa duten Espainiako eta Frantziako gaur egungo eskualdeen izenak emateko atundu da arau hau.

* * *

Eskualdeen izenak idazteko irizpideak

1. Askotan, eskualdearen jatorrizko izena artikuluz idazten da erdaretan, singularrean nahiz pluralean. Euskaraz, artikulua ez aipatzea izan da joera nagusia, eta hala da gaur egun ere. Horregatik, adibidez, *Errioxa* edo *Mantxa* grafiak arautu dira euskaraz gaztelaniazko *La Rioja* eta *La Mancha* toponimoetarako. Edo, hirietan, *Coruña* eta *Arroxela* (erdaraz, *A Coruña* eta *La Rochelle*). Beraz, euskarazko testuetan erabiltzean, ez da artikulurik behar (besterik da atlas, entziklopedia eta antzekoetan, non gerta baitaiteke komenigarri zatea jatorrizko forma osorik ematea). Adibideak:

Erdaraz	Euskaraz
(la) Alcarria ¹	Alcarria
(el) Bierzo /(o) B(i)erzo ²	Bierzo
(la) Garrotxa ³	Garrotxa
(el) Maestrazgo/ (el) Maestrat ⁴	Maestrazgo/Maestrat
(la) Bureba ⁵	Bureba
(la) Alpujarra ⁶	Alpujarra
(l')Empordà ⁷	Empordà
(la) Cerdanya ⁸	Cerdanya
(a) Limia ⁹	Limia
(el) Priorat ¹⁰	Priorat
(l') Artois ¹¹	Artois
(le) Beaujolais ¹²	Beaujolais
(la) Champagne ¹³	Champagne
(le) Médoc ¹⁴	Médoc
(le) Bazadais ¹⁵	Bazadais
(la) Camargue (frantsesa) / Camarga (okzitaniera) ¹⁶	Camargue/Camarga
(le) Charolais ¹⁷	Charolais
(le) Périgord ¹⁸	Périgord
(le) Seignaux (frantsesa) / Seinautze (okzitaniera) ¹⁹	Seignautze ¹⁹
(le) Maremne / Maremna (okzitaniera) ²⁰	Maremne/Maremna

2. Eskualdearen izena pluralezkoa denean ere, ez da artikulua idatziko, eta pluraltasuna ez da euskaratuko (*Hurdes eskualdea*, eta ez **las Hurdes eskualdea* edo **Hurdeak eskualdea*), deklinabide-kasua edozein dela ere (*Hurdesen ibili gara* eta ez *Hurdesetan ibili gara*; *Hurdesa/Hurdesera noa*, eta ez **Hurdesetara noa*). Adibideak:

¹ Ezti-eskualde ospetsua, Guadalajara, Cuenca eta Madril probintzietan.

² Leongo eskualdea, meztzaritzagatik eta abeltzaintzagatik ezaguna. Eskualdearen mendebaldean, galegoz mintzo dira.

³ Gironako eskualdea.

⁴ Teruel eta Castello probintzietako eskualdea, 2. Karlistaldiagatik ezaguna.

⁵ Burgosko eskualdea, Arabako mugan, Nafarroako Erresumakoa izana; hango hiri batean datza Antso III. erregea.

⁶ Granada eta Almeriako eskualde menditsua.

⁷ Gironako eskualdea.

⁸ Kataluniako lurralde historikoa, Ipar Katalunian eta Hego Katalunian.

⁹ Ourenseko eskualdea eta ibaia. Erdi Aroan, gaur egungo Portugalgo iparraldea ere hartzen zuen.

¹⁰ Tarragonako ardo-eskualde ezaguna.

¹¹ Frantziako iparraldeko antzinako probintzia, Pas-de-Calais departamenduan.

¹² Saône-et-Loire eta Rhône departamenduetako ardo-eskualdea.

¹³ Champagne-Ardenne eskualdeko eskualde historikoa eta ardo-lurralde ospetsua (xanpaina).

¹⁴ Gironde departamenduko eskualdea.

¹⁵ Gironde departamenduko eskualdea.

¹⁶ Rodano ibaiaren deltaxo eskualdea.

¹⁷ Borgoinako eskualdea, Saône-et-Loire departamenduan; haragitarako behi-arraza ospetsu baten jatorria.

¹⁸ Dordoina departamenduko eskualde historikoa.

¹⁹ Landak departamenduko eskualdea, Lapurdiren mugakidea. Euskaraz *Seinautze* deritza, Louis Dassanceren arabera.

²⁰ Landak departamenduko eskualdea, Lapurditik gertu.

Erdaraz	Euskaraz
las Hurdes ²¹	Hurdes
los Monegros ²²	Monegros
os Ancares ²³	Ancares
los Pedroches ²⁴	Pedroches
las Villuercas ²⁵	Villuercas
les Mauges ²⁶	Mauges
les Baronnies ²⁷	Baronnies
les Combrailles ²⁸	Combrailles

Salbuespen dira euskal exonimoak: *Ardenak, Landak*.

3. Batzuetan, eskualdearen izendapena izen espezifiko batez (hidronimoak eta oronimoak, askotan) eta osagai generiko batez osatzen da. Horrelako izen deskriptiboak direnean, onargarria edo zilegia da osagai generikoa euskaratzea, baina jatorrizko grafia hartzea da ohikoa, batez ere eskualdea sor-marka denean (*Ribera del Duero* eskualdea da ardo baten sor-marka ezaguna, *Dueroko Erribera* ez da erabiltzen). Nolanahi ere, eskualde administratiboak eremu fisikoa besterik adierazten ez badu, ohikoa da osagai generikoa euskaratzea (*Sierra de la Demanda* eskualdea, berez, *Demanda mendilerroa* da), batez ere osagai generikoa hain orokorra denean (beste batzuetan, euskaratzeak eskualdearen identifikazioa zailduko luke; horregatik, hobestekoa da jatorrizkoa uztea eta aposizioan erabiltzea. Adibidez, *Huerta de Murcia eskualdea* edo *Camp de Morvedre eskualdea*). Adibideak:

Erdaraz	Euskaraz
Baix/Bajo Cinca ²⁹	Baix Cinca / Bajo Cinca / Cinca Beherea
Alto Gállego ³⁰	Alto Gállego / Gallego Garaia
Cinca Medio ³¹	Cinca Medio / Cinca Erdialdea
Baix Ebre ³²	Baix Ebre / Ebro Beherea ⁽¹⁾
Ribera del Duero ³³	Ribera del Duero / Dueroko Erribera
Valle del Jerte ³⁴	Valle del Jerte / Jerte ibarra

²¹ Cáceres probintziako eskualdea.

²² Aragoiko eskualdea, Huesca eta Zaragoza probintzietan.

²³ Lugoko eskualdea.

²⁴ Kordobako eskualdea.

²⁵ Cáceresko eskualdea.

²⁶ Maine-et-Loire departamenduko eskualdea.

²⁷ Pirinio Garaiak departamenduko eskualdea.

²⁸ Puy-de-Dôme, Allier eta Creuse departamenduetan banatutako eskualdea.

²⁹ Huescako eskualdea. Katalanez mintzo dira.

³⁰ Huescako eskualdea, turismoa dela-eta ezaguna.

³¹ Huescako eskualdea.

³² Tarragonako eskualdea. Han itsasoratzen da Ebro ibaia.

³³ Burgos eta Valladolideko ardo-eskualde ezaguna.

³⁴ Extremadurako nekazaritza-eskualdea.

Erdaraz	Euskaraz
Montaña Palentina ³⁵	Palentziako Mendialdea / Montaña Palentina
Haut-Adour ³⁶	Haut-Adour / Aturri Garaia ⁽²⁾
las Arribes del Duero ³⁷	Arribes del Duero / Dueroako Arribes

(1) Kasu honetan, *Ebro* euskal toponimoa erabiltzen da, eta ez **Ebre Beherea*.

(2) Kasu honetan, *Aturri* euskal toponimoa erabiltzen da, eta ez **Adour Garaia*. Antzeko kasua da frantsesezko *Haute-Garonne* departamendu-izena, euskaraz *Garona Garaia* arautua 36. arauan.

Oharrak

1. Leku-izena geografia fisikoa eremuari dagokionean, leku-izenaren osagai generikoa letra xehez idazten da; hala ere, leku-izena geografia politikoaren eremuko denean, leku-izenaren osagai generikoa letra larriz idazten da. Adibidez, *Bajo Aragón* edo *Aragoi Beherea* eskualde historikoa da, eta letra larriz idazten dira izendapena osatzen duten bi hitzak. Alabaina, Nafarroako *Aragoi* ibaiaren azken zatia izendatzeko, *Aragoi beherea* idatz daiteke, *behere* hitza letra xehez jarrita, ez baitu eskualde administratiboa adierazten.
2. Benetako eskualde-izendapen ez direnak euskaratzekoak dira. Adibidez, *la Mancha conquense*, *el Pirineo aragonés*, *el Pirineo catalán*, *les Pyrénées ariégeoises* edo *les Alpes méridionales*, hurrenez hurren, honela izendatu behar dira euskaraz: *Cuencako Mantxa*, *Aragoiko Pirinioak*, *Kataluniako Pirinioak*, *Ariégoiko Pirinioak*, *hegoaldeko Alpeak*.

Salbuespena da *Errioxa* autonomia-erkidegoaren banaketa. *Errioxa* euskal toponimoa denez, eskualdearen banaketa euskaraz ematekoa da:

Erdaraz	Euskaraz
Rioja Alta	Errioxa Garaia
Rioja Media	Errioxa Erdialdea
Rioja Baja	Errioxa Beherea

Oharra: autonomia-erkidegoaren barneko banaketaz gainera, ardo-azpieskualdeetarako ere erabiltzen dira. Euskal Herrian bada *Arabako Errioxa* eskualdea ere.

4. Nolanahi ere, eskualdearen izena osatzen duten izen generiko bereziak ez dira euskaratzekoak. Adibideak:

Erdaraz	Euskaraz
Campo de Gibraltar ³⁸	Campo de Gibraltar
Campaña de Jerez ³⁹	Campaña de Jerez

³⁵ Palentziako iparraldeko eskualdea, Bilbo-León meatze-trenbide ezagunak zeharkatua.

³⁶ Midi-Pyrénées eskualdearen barneko eskualde naturala.

³⁷ Salamancako eskualdea.

³⁸ Cádizko eskualde estrategikoa.

³⁹ Cádizko ardo-eskualde ezaguna.

Erdaraz	Euskaraz
Tierra del Pan ⁴⁰	Tierra del Pan
Tierra del Vino ⁴¹	Tierra del Vino
Páramos del Esgueva ⁴²	Páramos del Esgueva
Llanos de Olivenza ⁴³	Llanos de Olivenza
Pla de l'Estany ⁴⁴	Pla de l'Estany
Terra Chá ⁴⁵	Terra Chá
Horta Sud ⁴⁶	Horta Sud

Oharra: euskarazko testuetan aukerakoa da erdal azentu grafikoaren erabilera.

(Euskaltzaindiak, 2007ko azaroaren 30ean, Bilbon, onartua)

⁴⁰ Zamorako nekazaritza-eskualdea.

⁴¹ Zamorako nekazaritza-eskualdea.

⁴² Valladolideko nekazaritza-eskualdea.

⁴³ Extremadurako nekazaritza-eskualdea.

⁴⁴ Kataluniako eskualdea.

⁴⁵ Lugoko abeltzaintza-eskualdea.

⁴⁶ Valentiako eskualdea.